

Rozhovor s Ivanem Exnerem, předsedou S.V.U. Mánes, o výstavě Světlo v obraze, český impresionismus, inspirace blízké i vzdálené

Připravil: Josef Pánek

Pane předsedo, zúčastnil jsem se vernisáže a i neveřejné komentované prohlídky výstavy Světlo v obraze v Jízdnárně Pražského hradu. Při těchto dvou návštěvách jsem si uvědomil, jak je výstava rozsáhlá a bohatá, a že jistě nebylo snadné takový projekt připravit. Jak dlouho a kolik lidí takovou výstavu připravovalo?

Výstavu připravoval kolektiv složený z pracovníků SPH a členů S.V.U. Mánes. Koncepce výstavy byla plně v rukou spolku. Tato pracovní skupina zahrnovala skutečně malý počet lidí. Veškeré práce nám zabraly více než rok.

Každý z nás měl své úkoly, které se ladily při společných schůzkách. Měli jsme již zkušenost z přípravy výstavy Má vlast, která se uskutečnila před dvěma lety na stejném místě. Poznatky a praxe byly přínosem. Konec konců spolek uspořádal během posledních 25 let přes 200 spolkových a autorských výstav.

Jakou má vaše výstava Světlo v obraze návštěvnost?

Za dobu trvání výstavy, tj. za měsíc a půl, přišlo 40 tisíc návštěvníků. Vzhledem k tomu, že výstava potrvá do 7. ledna, mohla by celková návštěvnost dosáhnout velmi zajímavých čísel, předpokládám, že mnoho diváků přijde o vánočních svátcích. Pro srovnání, předchozí výstava Má vlast, kterou jsme v Jízdnárně také pořádali, a která trvala dva měsíce, navštívilo 35 tisíc diváků.

To jsou skutečně vysoká čísla. Kolik času jste na přípravu výstavy měli a jaké překážky jste při ní museli překonávat?

Zápůjčky jsou podstatou výstavy a jejich realizaci můžeme právem označit za nejsložitější úkol. Ze strany zapůjčitelů bývá na jedné straně ochota a zájem, na straně druhé také potíže a komplikace. U velkých organizací musíte žádat včas, protože zápůjček a výstavních projektů je mnoho. Často jsou exponáty součástí stálých instalací a kurátoři nechtějí přijít o klíčové obrazy. Menší galeristé musí mnohdy žádat své klienty o exponáty, protože díla již byla prodána, či vydražena. Privátní zapůjčitelé jsou nejvíce nevyzpytatelní. Někteří mají přání vystavit obraz a jsou pyšní na svůj majetek, jiní odmítnou.

Speciálním problémem jsou zahraniční zápůjčky. Takové požadavky vyžadují opravdu delší časový plán. Tři až pět let není žádnou výjimkou. Oslovili jsme i některé významné evropské galerie a vždy jsme narazili na časový problém, i když musím přiznat, že v některých případech nebyly galerie ochotny zapůjčit exponáty i z jiných důvodů. Např. mnichovská pinakotéka přátelským dopisem zdůvodnila své odmítnutí tím, že v případě zápůjčky velice významné, ale malé kolekce impresionistů, by pozbyla jejich vlastní instalace celistvosti a atraktivity pro návštěvníky z celého světa. V případě vídeňské Albertiny

jsme byli na dobré cestě, a ještě větší naději jsme spatřovali v přístupu vedení hamburské kunsthalle, ale v obou případech nám chyběl čas. V druhém případě nám k úspěchu chyběly max. dva měsíce. Od této galerie máme příslib pro příště. Komplikovaná není jen samotná zápůjčka, ale jde o celou logistiku zápůjček, tabulky, seznamy, dopravu, pojištění, restaurátorský dohled, fotodokumentace a další, často neviditelné, a přesto důležité práce.

Každou takovou výstavu musí doprovázet katalog. To je nevyhnutelné. My jsme připravili katalog i knihu, která obsahuje rozsáhlý text o předpokladech vzniku francouzského impresionismu, Courbetův příběh, ale hlavně výčet všech impresionistických výstav počínaje Nadarem. Přinášíme zajímavá fakta a obrazový materiál, který doposud nebyl v Čechách publikován.

Český impresionismus a umění s ním související dokládáme na činnosti S.V.U. Mánes. Téměř vše, co se událo na poli impresionismu, bylo spojeno s Mánesem. Naše exkurze do výstav spolku a činnosti výtvarných umělců, kteří diktovali své době, je doplněna o dokumenty a korespondenci, které též nebyly publikovány. Lahůdkou je text o italském impresionismu, o kterém u nás nikdo nic neví. Takto zpracovaná kniha s bohatou obrazovou dokumentací nám dala opravdu zabrat, vznikala více než rok v kolektivu třech lidí. Byl to opravdu složitý a těžký úkol.

Jak jste výstavu koncipovali? Jaký byl váš výstavní záměr, a co jste si od výstavy slibovali?

Při přípravě výstavy jsme mysleli především na společnost, na diváky, to je náš mánesácký princip. Koncipovali jsme ji s úmyslem, aby byla divácky atraktivní a srozumitelná, aby se líbila. Jednotlivé sekce jsme navrhli tak, abychom všechny tyto atributy zvýraznili. Jako princip výstavy jsme nezvolili časovou osu, ale tematické okruhy. Jednotlivá malířská témata jsou divácky atraktivní, srozumitelná a dovolují vytvářet zajímavé kontexty a sousedství jednotlivých děl a autorů. Výstavu pro kunsthistorickou elitu a hlouběji zasvěcené diváky jsme nezvolili, protože by pak nemusela být srozumitelná pro velkou část divácké obce.

Myslím, že se vám tento záměr povedl, souhlasíte se mnou?

Souhlasím. Z počtů návštěvníků a mnoha reakcí ze společnosti lze bez nadsázky konstatovat, že výstava je úspěšná a diváky příznivě přijímaná. Mnoho návštěvníků z Jízdárny odchází povzneseno krásou. To je to, o co nám šlo, i když víme, že slovo krása je dnes ve výtvarném umění zapovězeno a stává se téměř hříchem.

Zatím jste mluvil jen o návštěvnosti a pozitivních reakcích laické veřejnosti; ani jedním slovem jste se nezmínil o výtvarné kritice. Proč?

Umělecká kritika již před mnoha lety přestala existovat. Mánesáci se už kdysi o lidech, kteří psali nevalné sloupky o výtvarném umění, vyjadřovali jako o referentech. Umělecká kritika jako fenomén se rozpadla už za minulého režimu. Neexistence umělecké kritiky má nedozírné následky. Upozorňuji, že mluvím o chybějících velkých jménech kritiky ne o referentech. Mám na mysli jména jako K. B. Mádl, F. X. Šalda, Antonín Matějček, Čapkové, V. V. Štech, F. Kovárna, J. Květ, E. Filla, M. Lamač, J. M. Tomeš, akademik J. Kotalík a další. No a od kunsthistoriků jsem zatím žádné názory nečetl.

Ve včerejších Lidovkách z 25. 11. 2017 v příloze Orientace v rubrice Salon vyšla kritika výstavy nazvaná Zastíněné světlo v obrazech. Četl jste ji? A pokud ano, co jí říkáte?

Ano, četl. Možná se budete divit, ale během jednoho dne se mi doma sešly hned čtyři exempláře těchto novin. Je vidět, že se přátelé snažili, abych nežil v nevědomosti. Dobrá, vyjádřím se, ale musím upozornit, že se nerad vyjadřuji k referentům. Za prvé se musím ohradit hned k úvodnímu textu.

Michael Zachař nepřipravil expozici s SPH, ale byl součástí již zmíněného týmu. Navíc Zachař se vyjádřil k prosbě pana Greše kratším textem, s kterým bylo manipulováno a proto si nepřál, aby byl publikován.

Co říct na adresu třech referentů a jejich odpovědí, je to lokajský text na objednávku. Z odpovědí především čouhá jak molitan z roztržené bundy, že jsme v čase prezidentských voleb a text je součástí kampaně. Dozvídáme se, koho referenti budou volit, respektive nevolit. Protože je celý text lokajskou zakázkou, tak jsem se mu nechtěl věnovat. Ovšem některé myšlenky musím okomentovat. Paní učitelka (první referentka) píše a vadí ji, že výstava je koncipována vyloženě populisticky, a že nabízí akademické kýče, ani název se jí nelíbí.

Asi nebudu mít možnost, ale rád bych se paní referentky zeptal, jak jinak lze vytvořit výstavu, kam chodí desetitisíce lidí, bez toho aniž by byla koncipována pro ně. Tvrdí, že výstava nabízí akademické kýče, přál bych si, kdyby jednu jedinou práci na této výstavě byla ochotna tímto pejorativním způsobem označit a své tvrzení obhájit. Víím, že je pro paní referentku současné umění čínskému disentu omamné, ale japonské grafiky (nikoliv čínské) jsou malou připomínkou jednoho z nejdůležitějších inspiračních zdrojů francouzského, ale i českého impresionismu (Monet, Renoir, Degas, Morisotová, van Gogh, Preissig, Švabinský...). Japonským uměním nebyli fascinováni jenom francouzští impresionisté a jejich evropští kolegové, ale i evropská společnost. Na naší výstavě představujeme ukázkou velkých jmen japonských autorů jako kontext, který je důležitým inspiračním zdrojem impresionismu, autory, které tak obdivoval Vincent van Gogh, a které byly součástí jeho majetku. Po Degasově smrti byla součástí jeho pozůstalosti rozsáhlá sbírka japonérií, která obsahovala i autory námi vystavovaných děl. To je poznámka k „čínskému umění“.

Pan redaktor LN si správně všiml jisté podobnosti výstavy svou architekturou i kvantem děl s pařížskými salony (jen připomínám, že na pařížských salonech bývalo i přes 5 000 exponátů). Salony mívaly ostění z červených draperií, které časem vyrudly. Tento efekt využili i impresionisté na své první výstavě u Nadara. V naší expozici jsme náznakem připomněli architekturu i barevnost slavného období. To je tedy zpátečnictví!

Paní referentka nám vyčítá akademické kýče, pan redaktor nám zase dává za příklad pana Dokoupila, u kterého nevadí, že dlouhodobě pracuje na bázi preventivního kýče. A srovnání výstavy jednotlivce s expozicí složenou z 58 autorů se panu redaktorovi také nepovedlo. Na pana druhého referenta, celoživotně ambiciózního, ale stále sloužícího, hned při vstupu do Jízdárny padala zvláštní směsice pocitů, která by se dala charakterizovat jako mírně depresivní závrať spojená se stydlivým mrazením. Jak píše: *„Zmocňoval se mě pocit, že jsem navštívil vymřelý depozit, či obrazové skladiště. A nemohl jsem se zbavit dojmu, že za výstavou stojí také komerční zájmy.“* A to si představte, pane kolego, že toto všechno se zmocnilo pana referenta už při vstupu do výstavy, tolik pocitů a emocí v pikosekundě. Je to důvěryhodné a uvěřitelné? (smích) Tento referent též považuje výstavu za zmařenou šanci s mimořádným diváckým i odborným potenciálem. Tato myšlenka asi patří též mezi ty, které ho přepadly již při vstupu.

Pan redaktor nám dává za příklad zdařilé autorské výstavy v Jízdárně, ale to zase nejsou naše představy. I my máme právo na názor. Jsme přece liberální společnost? A když máme jiný názor, musí to být krok zpět? S panem referentem souhlasím, že obě jízdárny jsou dlouhodobě považovány za víceméně nejprestižnější a také největší výstavní prostory u nás. Na výstavy do obou jízdáren se chodí a sleduje je širší kulturní publikum i veřejnost. Souhlasím s ním. Naše výstava to dokládá. Dále míní, že provozovat v Jízdárně výstavy je velmi náročné – ekonomicky, odborně a také instalačně. Také souhlasím. I v tomto ohledu je důkazem naše výstava. Referentova exkurze nad činností Hradu a SPH je bezcenná. Pan referent publikuje dojmy, které zakončil opět předvolební větou.

V recenzi se píše, že český impresionismus nedosahuje kvalit francouzského originálu. Jaký já Váš názor na toto tvrzení?

Český i francouzský impresionismus mi jsou celoživotně blízká témata a poslední rok a půl jsem se velmi, opravdu velmi jimi zabýval, abych mohl napsat za S.V.U. Mánes úvodní text k průvodní publikaci. Musím říci, že bych si takovou formulaci, které se dopustil pan redaktor, nikdy nedovolil. Toto tvrzení mě přesvědčuje nejen o služebnosti, ale i hlouposti odpovědí. Dále pan redaktor míní, že díky Světlu v obraze získá návštěvník lepší přehled, s čím vším se dnes obchoduje a jaká díla se v dražbách objevují. Nevím, z čeho tak soudí, na rozdíl od výstavy u Nadara nemáme pod obrazy cenovky, a když se impresionisté ve světě draží, tak jsou to právě média, která se palcovými titulky předhánějí v informacích především o ceně díla. Na tomto místě se musím usmát,

protože jsem se za svůj život účastnil mnoha tiskovek s novináři, a tipněte si, jaké otázky jsou nejfrekventovanější? Tak já Vám to řeknu. Jaký je nejdražší obraz, jaká je cena všech obrazů, jaká je pojišťovací cena, potom následuje formát – největší, nejmenší apod. Nikdo, nikde a nikdy nepřekvapí. Vidíte, média chtějí jen senzace. Per populus!

A co říkáte, pane Exnere, tvrzení, že vaši výstavě chybí aspekt nového pohledu, které se také objevilo v recenzi?

Při čtení recenze jsem čekal, až tato výtka přijde. Ano žijeme v době, kdy vše musí být nově, netradičně, jinak, alternativně!

Don Giovanni se na prknech, která znamenají svět, dočkal motorky, a schválně si, pane kolego, sežeňte informace, jak dopadla Maryša v novém nastudování. Můžeme vzpomenout na upraveného Hamleta, Věc Makropulos... Ale něco Vám řeknu, nemyslete si, že se tyto novoty dějí jenom v našich časech, když si přečtete paměti Hectora Berlioze, zjistíte, že autor věnuje velkou pozornost a protestuje proti rozšířenému jevu upravování původních not i tak velkých autorů jako byl Beethoven. Malí ubožáčci vždy parazitují na díle velikánů. Při našem velkém respektu k autorům, nepotřebujeme přinášet nic nového, oni se obhájí při starém.

Ještě chci dodat. V textu průvodní knihy, který jsem připravil (spolu se svými přáteli, kteří mi pomáhali vyhledávat v českých i francouzských archivech), je řada nových informací a faktů, u nás nepublikovaných, a několik archiválií dokumentujících vynikající a prestižní vztahy Mánesa s francouzskými a světovými galeristy svědčící o vážnosti, respektu S.V.U. Mánes doma i v zahraničí. Kniha obsahuje i dosud nepublikované faksimile Slavíčkových dopisů.

Je drzost takto ohodnotit výstavu referenty, když se nebyli schopni ani připravit, ani seznámit s prací lidí, kteří téměř dva roky tuto výstavu vytvářeli. Výtka paní referentky, že výstava není ani sumarizační, protože se nepodařilo zapůjčit zásadní díla, je směšná.

Na jednu stranu je výstava příliš rozsáhlá, na druhou stranu chybí díla, tak co chceme. Ať uděláme, co uděláme, vždy je to špatně, ale to je přece zadání, poškodit výstavu. Je na Hradě a je blbá!

A ještě k exponátům, ze zásadních obrazů chybí jednotlivosti, z různých důvodů je nebylo možné zapůjčit. Kdybychom měli vyhovět všem referentům, pak by se výstava počtem exponátů skutečně blížila Salonu. Ukazujeme období, kdy byl spleten realismus, symbolismus, secese, impresionismus a konec konců i dozvuky akademické malby v jeden proud, kdy se vše prolínalo, ukazujeme velké autory, vedle autorů menších, někdy i zapomenutých. To vše naše výstava obsahuje. I takto široce koncipovaná výstava je jen fragmentem doby.

Myslím si ale, že to referenty umění vlastně nezajímá.

Jak jsem řekl, odpovědi jsou pouze lokajské. Rady referentů jsou nám k ničemu. Protože jsem počítal s kritikou, už na vernisáži jsem ve svém projevu řekl: *„Stalo se zvykem, každý veřejný počin zkritizovat. Očekávám, že se tento efekt projeví i nyní. Upřímně oceníme, když se kritikové i obdivovatelé výstavy přidají k našemu úsilí a rozšíří svými výstavními projekty na téma českého impresionismu náš pohled, obohatí ho svou interpretací a přispějí tak k širšímu pohledu na tuto historickou etapu umění. Budeme potěšeni, když impresionismus zazní i v jiných českých a moravských galeriích tak, jak krajinářství znělo po výstavě Má vlast“.* Ať se tito machři na impresionismus ukážou.

Jaké je tedy místo českého impresionismu v evropském kontextu?

Hned Vám to řeknu. Na rozdíl od paní referentky, která doufala, ale nedozvěděla se to z naší výstavy, i na rozdíl od pana referenta, který ví – a je to pro něho jednoduché a jasné – že české umění 19. a bezprostředního počátku 20. století v evropském kontextu nehraje roli žádnou, já mám názor jiný.

Světové monografie uvádějí jména Radimský, Lebeda, Slaviček, Hudeček. Činnost S.V.U. Mánes na přelomu století a první dekádě 20. století zařadila tento spolek a práce jeho členů do evropského kontextu. Při znalosti historie spolku a jeho aktivit, při znalosti kontaktů teoretiků spolku s francouzskými a evropskými teoretiky není možné s referentovým záměrem souhlasit. V aktivitách S.V.U. Mánes najdeme odpovědi na nedořešené otázky, které pokládá pan referent.

Idea Radimského eklekticismu myslím, byla těž, ve prospěch Radimského, historicky již vyřešena. Podle pana referenta přichází Radimský ve věci impresionismu už notně s křížkem po funuse, tomu nerozumím, kdo se seznámil s životopisem V. Radimského a s jeho působením v blízkosti C. Moneta, tak tomu také nemůže rozumět, a o Slavičkovi by se tento pán neměl vůbec vyjadřovat. Právě proto, abychom mohli představit Slavička a nejenom jeho, jsme zvolili tak strukturovaný název výstavy.

Víte, pane kolego, Mánes nikdy nezajímali samozvané elity a referenti, jeho členové také vždy věděli, že když chtějí publikovat svoje myšlenky a práce, musí mít svůj časopis a svoji galerii. Věděli, že když chtějí knihy, které chtějí, aby se četly, protože byli přesvědčení o jejich důležitosti, tak je napsali, přeložili a vydali, to věděli od začátku. A na tom se nic nezměnilo.

A pojďme nakonec k tomu, co bylo na začátku. Výstava se těší velkému zájmu, zároveň ale se ve výše zmiňované recenzi tvrdí, že v odborných kruzích sklízí kritiku. Jak to tedy je?

Neslyšel jsem žádné odborníky na impresionismus a umění přelomu století se k výstavě vyjadřovat. Michael Zachař je spoluautorem výstavy, paní Naděžda Blažíčková nebo Roman Prahel, členové Mánesa, se nevyjadřovali, Jana Orlíková

také ne. Mohl bych jmenovat další, ale od nikoho žádné negativní hodnocení nemám. Pro Mánes není důležité, co píšou samozvaní odborníci – referenti, ale to, jak na výstavu reaguje společnost, která je z absence takových výstav vyhládlá. Většina galerií dnes předkládá takovou tvorbu, která společnost nezajímá. Novodobí výtvarníci vytvářejí svá díla v uzavřeném kruhu, do kterého společnost nepatří. Přesněji, ani jedna strana nemá zájem.

Jak jste řekl, výstava byla koncipovaná pro širokou laickou veřejnost a bylo to i jasně řečeno v propozicích výstavy. Z mé vlastní zkušenosti laika vím, že návštěva výstavy člověka potěší a zahřeje u srdce, protože docela jednoduše předvádí krásné obrazy. Co tedy vede recenzenty k tomu, aby ji kritizovali a odsuzovali z hlediska umělecky odborného?

Nedovedu si představit, jak jinak by měla být taková výstava koncipována.

Podívejte se, většinu historie, jak ji vnímáme od starověku až k impresionistům, vznikala umělecká díla převážně na objednávku. Když objednávala aristokracie a později buržoazie, tak na rozdíl od církevních objednávek, měla společnost smůlu, protože se do jejich paláců a obydlí ti chudší a chudí nedostali. U církevních zakázek to bylo jiné, pokud byly artefakty umístěny v kostelích a kaplích, tak naopak sloužily lidu k úžasu, poučení, kontemplaci, ke kráse i manipulaci.

Rozvoj francouzského umění 19. století, který ovlivnil celou Evropu, měl původ nejen v tradici, ale také v nástupu manufakturního kapitalismu, který odstranil zbytky feudalismu a přizpůsobil se novým ekonomicko-sociálním poměrům doby. Malba přestala mít výhradně feudálně-církevní základy. Začaly vznikat nové školy, umělecké instituce a ateliéry. Zásadní úlohu začaly hrát veřejné přehlídky umění a výstavy, později se tento zvyk a potřeba vyvinuly do tradičních výročních salonů. Tyto salony suplovaly nákupní galerie a představovaly tvorbu umělců. S tímto vznikala i umělecká kritika, která se stala určitým prostředníkem mezi umělcem a divákem.

Tak historicky vznikly výstavy pro lidi. To je pro společnost podstatné! V koncepci výstavy můžete akceptovat různé složky, edukativní, národně-vlasteneckou, i jiné aspekty takového projektu, jako je například zážitek s krásou, pohazení po duši, obyčejná radost z prožitku. Poslední desetiletí je takových výstav stále méně. Na principu pořádání výstav se za staletí nic nezměnilo. Linie, výstava – tvůrci výstavy (odborníci) – divák, je stále stejná.

Podívejte se na současné umění. Dnešní tvůrci nestojí o diváka a divák nestojí o jejich práci. Kritik je na straně svého umělce a dohromady se oba diví, že blbec divák jejich umění nerozumí. Nepřipustí, že by mohla být chyba na jejich straně. Na to jste se mě ale neptal.

Co vede tyto tři samozvané odborníky na český impresionismus k tak závažné kritice naší výstavy, by bylo dobré zeptat se jich samotných. Určitě je k tomuto odsudku vede objednávka a nenávisť ke kráse.

Redakce vsadila na jistotu. Excelentní vyvážená publicistika se povedla. Splnili zadání, je to lokajství. Takto amatérskou kritiku odmítám. Pečlivě jsme připravili výstavu z období, kdy umělcům velmi záleželo, jak společnost hodnotí jejich práce, jak je vnímáno jejich umění.

A ještě jedna důležitá věc, rozdělení společnosti na laickou veřejnost na jedné straně a na druhé straně na profíky, kteří jediní rozumí látce a tématu. To je falešné!

Kdo ví, kolik odborníků prošlo výstavou? Kolik sběratelů, nadšenců výtvarného umění, milovníků obrazů, vzdělavců, inženýrů a lékařů, kteří ve volném čase na sebe nechají působit výtvarné umění, kolik diváků přišlo po hubených letech na naši výstavu a odcházelo povznesených krásou a jiskrou v oku?

To jsou mnohdy takoví odborníci a znalci, že by naše samozvané referenty umění strčili do kapsy. S řadou takových lidí jsem se v Jízdárně setkal. Nabídli jsme výstavu, která přitahuje desetitisíce návštěvníků, to nemůže říct každý.

Před pár dny (23. 11.) jsem četl v Právu zajímavý názor patriarchy Kirilla, který varoval před blížícím se koncem světa a řekl: „[...] *umění, které by mělo lidskou osobnost kultivovat, obohacovat, povznášet, se stává břemenem, které nedovoluje člověku vzlétnout.* [...]“, ale naše výstava milovníkům umění dává křídla.

Myslíte, že výstava Světlo v obraze něčím předčila výstavu Má vlast, kterou jste pořádali v Jízdárně před dvěma lety? A jestli ano, čím?

Ano, předčila, protože jsme se poučili z chyb, které jsme udělali při výstavě Má vlast, a neopakovali je nyní. Je zastoupeno více žánrů, což přispívá k bohatosti výstavy, i když krajinomalba je široký pojem a jeho obsah tak pestrý, je to královská disciplína, kterou není potřeba ničím kráslit.

Na druhou stranu je pravda, že bohatost žánrů rozšířená o portrét a zátiší včetně speciální disciplíny malovaných marin je pro oko diváka atraktivnější. Tato výstava proti té první je vzdušnější, je méně paneláže a okny jsme pustili do expozice přirozené světlo. Do jisté míry je míchání denního a umělého světla poněkud problematické, ale efekt rozmanitosti přírodního světla se stává určitou hříčkou – efektem k tématu impresionismu. Ano, jsem přesvědčený, že výstavy mají vzestupnou kvalitu.

Bude třetí výstava?

Doufáme, že ano, určité plány máme.

Co byste řekl na závěr našeho rozhovoru?

Velmi rád bych přečetl jednu stránku z Fillova textu, z jeho knihy O svobodě. Je to zvláště dnes důležité, mohl bych z knihy vybrat i jiné myšlenky, v tomto

smyslu je celá kniha vzácná, ale tento úryvek se dobře hodí k tomu, o čem jsme mluvili.

„Lidé dnes už prohlédají svého bludu a vidí omezenost každé vůle. Mají poznání netvořivosti vůle, jejího bláznovství a negativnosti. Ale přesto je málo těch, kteří vidí ve vůli právě něco pro nynějšího člověka zhoubného, nepřirozeného a tito lidé nevědí si rady a podnikají něco na její záchranu: v dumání nad životem nad smrtí, nad nerelativností dějin a osudů lidstva, nad nevyzpytatelností smyslu celého života učiní salto mortale ve svých myšlenkách: míchají podezřelý koktail z pojmů mozku a z pojmů srdce, a myslí, že ohrožené panství vůle je prodlouženo: zaměňují si úmyslně tužbu s vůlí, kladou mezi ně rovnítko, aneb je spojují tak, aby touha byla v područí vůle.

U kořene věci: vůle jest kritikou toho, co právě chybí, vůlí se nic v životě nezmění, tužba – touha je tvořivá a určující a jedině jí možno v určitých okolnostech chtění a vůlí jako vědomým stavem mozku usměrňovat a řídit. Vůle je spojena vždy s pojmy pán, panství, panovat, tedy pojmy vyplývající ze znásilňování druhého, znásilňování svobody, lidí i věcí k účelu panského života, s žádostivostí útlaku a násilí. Vůle se vyžívá v brání svobody druhým, nezná svobodu vůbec, ani svobodu pro sebe. Lidé vůle jsou naprosto netvořiví, a cokoliv se jim „podaří“ a cokoliv se podaří jiným, je jim nepřetržitým podkladem a podivování se. Nemohou totiž pochopit, že lidé dovedou žít pro svobodu, že si nějaké silné vůle vůbec necení, že dovedou ze svobody tvořit a býti blažení. Nedovedou pochopit, že by někdo mohl žít z něčeho jiného, než z následků vyvozených z rozumu a rozumem diktovaných.

Člověk vůle nezná především požeňání zápalu a nadšení, extase a vytržení, zná jen sugesci a hypnosu lidí ochotných poslouchat hlasu svého pána. Proto člověk vůle zaměňuje rád pojmy nadšení – extase – hypnosa.

Zvíře je neustále v zajetí své extase a proto, když nikdy z ní vlastně nevychází, nemá možnost – lidskou možnost – se diviti. Kdežto člověk se činím provedeným v extasi a tvořivé posedlosti diví a proto většinou žárlí, neguje, ničí a ztracuje.”

E. Filla, *O svobodě*

Víte, velice si považuji Fillových textů v této knize. Psal je v Buchenwaldu, věděl, co píše!

Děkuji, pane předsedo, za rozhovor.

Rozhovor proběhl od 26. 11. 2017, 20:00 do 30. 11. 2017, 20:00.

Josef Pánek je vědec Mikrobiologického ústavu Akademie věd ČR, příznivec výstavy a autor beletrie *Kopáč opálů*, (Triton 2013), *Láska v době globálních klimatických změn*, (Argo 2017).